

Врз основа на член 47 став 1 точка 6 од Законот за Народната банка на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16 и 83/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 110/21) и член 136 став 2 алинеја 1, член 152 став 3 и член 153 став 3 од Законот за платежни услуги и платни системи („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 90/22), Советот на Народната банка на Република Северна Македонија донесе

О Д Л У К А

за критериумите за класификација на платните системи, стандардите за нивното работење и барањата за гарантен механизам

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа одлука се пропишуваат:
 - критериумите за класификација на платни системи и определување на платните системи на кои се применуваат правилата за конечност на порамнувањето;
 - стандардите за работењето на платните системи и за учесниците во платните системи и
 - барањата за воспоставување гарантен механизам за оператор на платен систем којшто врши клиринг на налозите за пренос.
2. За целите на оваа одлука, одделни поими го имаат следново значење:
 - 2.1. „Системски ризик“ е ризик предизвикан од прекин во функционирањето на операторот на платниот систем или од неможноста на учесник во платниот систем да ги исполни неговите обврски поврзани со функционирањето на платниот систем, што доведува до неможност на другите учесници во платниот систем или на операторот на платниот систем да ги исполнат нивните обврски што потенцијално може да ја загрози стабилноста или довербата во финансискиот систем;
 - 2.2. „Правен ризик“ е ризик што произлегува од примената на правните акти, којшто обично доведува до загуба;
 - 2.3. „Кредитен ризик“ е ризик којшто произлегува кога договорната страна, без оглед дали е учесник или друг субјект, нема да може целосно да ги исполни своите финансиски обврски на нивното достасување или во кое било време во иднина;
 - 2.4. „Ликвидносен ризик“ е ризик којшто произлегува кога договорната страна, без оглед дали е учесник или друг субјект, нема доволно парични средства за да ги исполни своите финансиски обврски на нивното достасување, иако може да има доволно парични средства за да го стори тоа во иднина;
 - 2.5. „Оперативен ризик“ е ризик при којшто недостатоците во информациските системи или внатрешните процеси, човечките грешки, несоодветното управување или нарушувањата предизвикани од надворешните настани

или услуги од надворешните лица ќе доведат до намалување, влошување или прекин на услугите на платниот систем;

- 2.6. „Ризик на чувар на имот“ е ризик од настанување на загуба на средствата што се чуваат кај чувар на имот во случај на несолвентност, небрежност, измама, несоодветно управување или несоодветно водење евиденција од страна на чуварот на имот или потчуварот на имот;
- 2.7. „Инвестициски ризик“ е ризик од загуба со кој се соочува операторот на платниот систем или учесникот кога операторот на платниот систем инвестира свои или ресурси на своите учесници, како што се средствата за обезбедување;
- 2.8. „Пазарен ризик“ е ризик од загуби, во билансните и вонбилансните состојби, коишто произлегуваат од промени на пазарните цени;
- 2.9. „Систем со одложено нето-порамнување“ е систем во кој порамнувањето со парични средства на централна банка се извршува на нето-основа на крајот на однапред дефиниран(и) циклус(и) на порамнување, како на пр. на крајот од, или за време на, работниот ден;
- 2.10. „Прекугранично обезбедување“ значи обезбедување за кое, од перспектива на земјата во која се прифаќаат средствата како обезбедување, најмалку едно од следново е странско: (а) деноминираната валута; (б) земјата во која се наоѓаат средствата или (в) земјата во која е основан издавачот;
- 2.11. „Инфраструктура на финансиските пазари“ е мултилатерален систем помеѓу институциите коишто се негови учеснички, вклучително и операторот на платниот систем, којшто се користи за клиринг, порамнување или евидентирање на платежните трансакции, хартиите од вредност, дериватите или други финансиски трансакции;
- 2.12. „Учесник“ е субјект што е идентификуван или препознаен од платниот систем и директно или индиректно има право да испраќа налози за пренос до тој платен систем и е способен да прима налози за пренос од тој платен систем;
- 2.13. „Одбор“ е одборот на директори или управниот одбор и/или надзорниот одбор на операторот на платниот систем, во согласност со закон;
- 2.14. „Релевантни засегнати страни“ се учесници, субјекти на инфраструктурата на финансиските пазари коишто имаат влијание врз ризикот во платниот систем и од случај до случај, други засегнати учесници на пазарот;
- 2.15. „Кредитна изложеност“ е износ или вредност изложена на ризик којашто учесникот нема да ја намира во целост на нејзиното достасување или во кое било време во иднина;
- 2.16. „Обезбедување“ е средство или обврска од трета страна што ги користи давателот на обезбедувањето за да обезбеди обврска кон примателот на

обезбедување. Обезбедувањето вклучува домашно и прекугранично обезбедување;

- 2.17. „Давател на ликвидност“ е субјект со кој операторот на платниот систем има склучено договор за обезбедување парични средства или средства;
- 2.18. „Екстремни но веројатни пазарни услови“ е сеопфатна низа на историски и хипотетички услови, вклучително и најпроменливи периоди што ги доживеале пазарите на кои платниот систем им дава услуги;
- 2.19. „Предвиден датум на порамнување“ е датумот којшто испраќачот на налогот за пренос го внесол во платниот систем како датум на порамнување;
- 2.20. „Општ деловен ризик“ е потенцијално загрозување на финансиската позиција на операторот на платниот систем како деловен субјект, како последица на пад на неговите приходи или зголемување на неговите расходи така што расходите ги надминуваат приходите и доведуваат до загуба, којашто паѓа на товар на капиталот;
- 2.21. „План за закрепнување“ е план којшто го изготвува операторот на платниот систем со цел повторно да се воспостави непречено функционирање на платниот систем;
- 2.22. „План за престанување со работа“ е план којшто го изготвува операторот на платниот систем за уредно затворање на платниот систем;
- 2.23. „Материјално“ е ризик, зависност и/или промена што може да влијае врз способноста на субјектот за извршување или давање услуги како што се очекува;
- 2.24. „Релевантни органи“ се органите коишто имаат оправдан интерес за пристап до информации од платниот систем, со цел да ги исполнат своите законски барања;
- 2.25. „Ризик на главнина“ е ризик дека договорната страна ќе ја изгуби целата вредност вклучена во трансакцијата, односно ризик дека продавачот на финансиското средство неотповикливо ќе го испорача средството, но нема да добие исплата, или ризик дека купувачот на финансиското средство неповратно ќе плати, но нема да го добие средството;
- 2.26. „Банка чувар на имот“ е банка што ги чува и ги штити финансиските средства на трети лица;
- 2.27. „Банка за порамнување“ е банка којашто чува сметки во врска со плаќањата, преку кои се извршува исполнување на обврските што произлегуваат од платниот систем;
- 2.28. „Ностро-агент“ е банка којашто ја користат учесниците во платниот систем за порамнување;

- 2.29. „Еднострано плаќање“ е плаќање што вклучува само еден пренос на средства во една валута;
- 2.30. „Двострано плаќање“ е плаќање што вклучува два преноси на средства во различни валути во системот за порамнување којшто вклучува размена на вредности;
- 2.31. „Повратен ризик“ е ризик што произлегува од изложеноста кон учесник или издавач доколку обезбедувањето дадено од страна на учесникот или издавачот има висока поврзаност со неговиот кредитен ризик;
- 2.32. „Раководство“ се извршните директори при едностепен систем на управување кои се вклучени во секојдневното управување со операторот на платниот систем и членовите на управниот одбор во операторот на платниот систем при двостепен систем на управување;
- 2.33. „Непрекинатост на работењето“ е непрекинато извршување на работењето, коешто вклучува организациски, технички и кадровски мерки што се користат за да се обезбеди продолжување на работењето по нарушувањето на услугата, вклучително и во случај на широк размер или големо нарушување и постепено продолжување на сите услуги во случај на настан со големо нарушување којшто има пролонгирани ефекти или ефекти со широк размер;
- 2.34. „Порамнување со парични средства кај централната банка“ е услуга што ја дава централната банка, како агент за порамнување на платниот систем, за исполнување на обврските за плаќање преку регистрирање промени на сметките за порамнување на учесниците во платниот систем коишто се отворени од и со кои управува централната банка;
- 2.35. „Порамнување со парични средства кај деловна банка“ е услуга што ја дава деловната банка, како агент за порамнување на платниот систем за порамнување на обврските за плаќање преку регистрирање промени на сметките за порамнување на учесниците во платниот систем коишто се отворени од и со кои управува деловната банка;
- 2.36. „Давател на критични услуги“ е давател на услуга којашто е неопходна за функционирање на платниот систем, учесникот во платниот систем или давателот на платежни услуги. Давателите на критични услуги се надворешни лица на кои им се пренесени критични активности, услуги или функции;
- 2.37. „Критичен налог за пренос“ е налог за пренос којшто треба да се обработи, во случај на нарушување, со цел да се избегне појава на ризици и нивно ширење во рамките на платниот систем или појава на системски ризик;
- 2.38. „Голема промена“ е значителна промена во архитектурата на платниот систем, воведување нови функционалности, активности или промени со значително влијание врз профилот на ризик на платниот систем;

- 2.39. „Учесник“ е субјект кој е идентификуван и прифатен од операторот на платниот систем и на кој му е дозволено, директно или индиректно, да испраќа налози за пренос до соодветниот платен систем и кој е способен да прима налози за пренос од него;
- 2.40. „Критичен учесник“ е учесник во платниот систем, кој поради обемот или вредноста на плаќањата коишто ги извршува во платниот систем, во случај на голем оперативен проблем со кој би се соочил овој учесник, може значително да влијае врз другите учесници или врз платниот систем;
- 2.41. „Отпорност на напад од дигиталниот простор“ е способност на платниот систем да ги предвиди заканите од дигиталниот простор, да се спротивстави на нападите од дигиталниот простор, да го ограничи степенот на последиците и да продолжи со активноста по нападот од дигиталниот простор;
- 2.42. „Ризик на порамнување“ е ризик дека порамнувањето на средствата не се одвива како што се очекува. Овој ризик може да содржи и кредитен и ликвидносен ризик;
- 2.43. „Критична услуга“ е услуга којашто е од суштинско значење за функционирањето на платниот систем или давателот на платежни услуги, чијашто недостапност или отсуство може да предизвика големи нарушувања во нормалното работење и којашто не може да се репродуцира или чија репродукција ќе нанесе неразумни трошоци;
- 2.44. „Платен систем за големи плаќања“ е систем за пренос на средства којшто вообичаено обработува големи и итни плаќања;
- 2.45. „Платен систем за мали плаќања“ е систем за пренос на средства којшто обработува налози за пренос со мала вредност, иницирани со платни инструменти, како што се кредитни трансфери, платежни картички или друг платен инструмент;
- 2.46. „Независен член“ е неизвршен член на Одборот кој нема деловни, семејни или други врски коишто предизвикуваат конфликт на интереси во однос на работењето на платниот систем или операторот на платниот систем, ниту конфликт на интереси со нивните акционери коишто имаат контрола врз операторот на платниот систем, нивното раководство или нивните учесници и кој немал такви врски во текот на две години пред неговото членство во Одборот;
- 2.47. „Финансиски обврски“ се правни обврски коишто произлегуваат во рамките на платниот систем, помеѓу учесниците или помеѓу учесниците и операторот на платниот систем, како последица на внесените налози за пренос во тој платен систем;
- 2.48. „Вонредна ситуација“ е настан, појава или околност што има капацитет да доведе до загуби или нарушување на операциите, услугите или функциите на операторот на платниот систем, вклучувајќи и влијание врз конечното порамнување или негово спречување и

- 2.49. „Поврзано лице“ е правно лице кое има контрола над учесникот или е контролирано од учесникот или со учесникот се под друга заедничка контрола. Контролата над правното лице е дефинирана како а) сопственост, контрола или посед од најмалку 20% од вкупниот број акции со право на глас на правното лице; или (б) консолидација на правното лице за потребата за финансиско известување.

II. КЛАСИФИКАЦИЈА И КРИТЕРИУМИ ЗА КЛАСИФИКАЦИЈА НА ПЛАТНИ СИСТЕМИ

3. Платните системи врз основа на критериумите определени во точка 4 од оваа одлука се класифицираат во следниве категории:
- системски значајни платни системи (во натамошниот текст: СЗПС);
 - значајни платни системи (во натамошниот текст: ЗПС) и
 - други платни системи (во натамошниот текст: ДПС).
4. При класификацијата на платниот систем, Народната банка на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Народната банка) ја зема предвид можноста за загрозување на финансискиот систем, вклучително и губењето на довербата од јавноста во тој систем и/или сигурноста и ефикасноста на извршувањето на платежните трансакции, доколку учесник во платниот систем и/или операторот на платниот систем не би ги исполниле своите обврски во тој систем поради што другите учесници во системот и/или неговиот оператор не би можеле навремено да ги исполнат своите обврски.

Народната банка ја врши класификацијата на одделните платни системи, врз основа на следниве критериуми:

- просечната дневна вредност на платежните трансакции што се извршуваат низ одделниот платен систем во текот на претходната календарска година;
- навлезеноста на пазарот преку пазарното учество на бројот на платежните трансакции на одделниот платен систем во однос на вкупниот број на платежните трансакции извршени од сите платни системи од ист вид во текот на претходната календарска година, изразено во проценти и
- порамнувањето на други платни системи или системи за порамнување хартии од вредност во одделниот платен систем.

Платниот систем се класифицира како СЗПС ако според критериумите наведени во став 2 од оваа точка се исполнети најмалку два од следниве услови:

- просечната дневна вредност на платежните трансакции надминува 90 милијарди денари;
- пазарното учество на бројот на платежните трансакции на одделниот платен систем е поголемо или еднакво на 75% и/или
- во платниот систем се порамнуваат други платни системи или системи за порамнување хартии од вредност.

Системот за порамнување на Народната банка се класифицира како СЗПС.

Платниот систем којшто не е СЗПС, се класифицира како ЗПС ако пазарното учество на бројот на платежните трансакции обработени преку него е поголемо или еднакво на 25%. Во спротивно, платниот систем се класифицира во ДПС.

Народната банка ја врши класификацијата на одделните платни системи согласно со критериумите од став 2 на оваа точка на редовна годишна основа.

5. На платниот систем класифициран како СЗПС или ЗПС се применуваат правилата за конечност на порамнувањето коишто се уредени во Законот за платежни услуги и платни системи.

Правилата за конечност на порамнувањето се применуваат и на платен систем класифициран како ДПС, доколку пазарното учество на бројот на платежните трансакции обработени преку него е поголем од 1%.

III. СТАНДАРДИ ЗА РАБОТЕЊЕТО НА ПЛАТНИТЕ СИСТЕМИ

Правна основа

6. Операторот на платниот систем треба да оцени до кој степен правната основа во сите релевантни надлежности обезбедува висок степен на сигурност за секој материјален аспект на активностите на платниот систем и го поддржува секој материјален аспект на активностите на платниот систем.
7. Операторот на платниот систем треба да има правила, процедури и договори коишто се јасни, разбирливи и се во согласност со релевантните закони и прописи.
8. Операторот на платниот систем треба да ја направи правната основа за своите активности јасна и разбирлива за Народната банка, учесниците и онаму каде што е релевантно, за клиентите на учесниците.
9. Операторот на платниот систем треба да има правила, процедури и договори коишто се применливи во сите релевантни правни системи. Треба да има висок степен на сигурност дека активностите преземени од негова страна согласно со таквите правила, процедури и договори нема да се поништат, да се изменат или да се предмет на исчекување.
10. Операторот на платниот систем треба да ги утврди и да ги ублажи ризиците коишто произлегуваат од каков било потенцијален конфликт на законите доколку дејствува во повеќе од еден правен систем.

Раководење

11. Операторот на платниот систем треба да има документирани цели со кои им се дава висок приоритет на сигурноста и ефикасноста на платниот систем и со кои експлицитно се поддржува финансиска стабилност и други релевантни цели од јавен интерес, а особено отворени и ефикасни финансиски пазари.
12. Операторот на платниот систем треба да има ефективни и документирани аранжмани за раководење коишто обезбедуваат јасни и директни линии на одговорност и отчет. Овие аранжмани треба да бидат достапни за Народната банка, сопствениците и учесниците. Операторот на платниот систем треба да обелодени пред јавноста скратена верзија од аранжманите за раководење.
13. Операторот на платниот систем треба јасно да ги дефинира улогите и одговорностите на одборот на платниот систем, вклучувајќи:

- воспоставување јасни стратегиски цели на платниот систем;
- воспоставување процедури за работење на платниот систем, вклучително и процедури за утврдување, справување и управување со конфликт на интереси на неговите членови;
- обезбедување ефикасност во изборот, следењето и разрешувањето на неговите членови и
- воспоставување соодветни политики за наградување, во согласност со најдобрите практики и политики коишто се засновани врз долгорочни достигнувања.

14. Одборот го ревидира своето вкупно остварување и остварувањето на индивидуалните членови на одборот на годишна основа.

15. Одборот со својот состав обезбедува интегритет и членови со соодветен опсег на технички вештини, знаење и искуство во платниот систем и финансиските пазари пошироко, со што си овозможува исполнување на своите улоги и одговорности. Одборот треба да вклучува неизвршни членови и најмалку еден независен член.

Операторот на платниот систем јасно ги дефинира улогите, одговорностите и линиите на известување на раководството. Раководството на платниот систем треба да обезбеди интегритет и соодветна различност на технички вештини, знаење и искуство, во платниот систем и финансиските пазари пошироко, за да му овозможат исполнување на неговите одговорности во работењето и управувањето со ризиците на операторот на платниот систем. Одговорностите на раководството, според насока од Одборот, вклучуваат:

- конзистентност на активностите на операторот на платниот систем со целите, стратегијата и политиката за толеранција на ризик;
- соодветно поставување, извршување и следење на внатрешните контроли и соодветните процедури со цел да се исполнат целите на операторот на платниот систем;
- редовно оценување и тестирање на внатрешните контроли и соодветните процедури од страна на добро обучени тимови со доволен број вработени за управување со ризици и внатрешна ревизија;
- активно вклучување во процесот на контрола на ризикот и
- распределување доволно ресурси за спроведување на рамката за управување со ризикот на операторот на платниот систем.

16. Одборот треба да воспостави и да следи јасна документирана рамка за управување со ризикот, којашто ги вклучува:

- политиката на операторот на платниот систем за прифаќање ризик;
- доделувањето одговорност и отчет за одлуките поврзани со ризикот;
- назначување кој донесува одлуки во кризни и вонредни ситуации и
- назначување на функциите на внатрешна контрола.

Одборот треба да осигури дека има три јасни и ефективни линии на одбрана (оперативна, управување со ризик и внатрешна ревизија), коишто се одделени меѓусебно и имаат доволно овластувања, независност, ресурси и пристап до одборот.

За одлуки коишто имаат значително влијание врз профилот на ризик на платниот систем и за клучните документи коишто го регулираат работењето на платниот систем треба да се побара одобрение од Одборот. Како минимум, Одборот треба

да ја одобрува и еднаш годишно да ја ревидира рамката за сеопфатно управување со ризик од точка 18 од оваа одлука, рамката за управување со оперативен ризик и планот за непрекинато на работењето од точките 75 и 80 од оваа одлука, соодветно, планот за закрепнување и престанок со работа и планот за зголемување на капиталот наведени во точките 22 и 66 од оваа одлука, соодветно, рамките за управување со кредитниот и ликвидносниот ризик од точките 23 и 35 од оваа одлука, соодветно, рамката за обезбедување што го регулира управувањето со ризиците од точките 29, 30, 31, 32, 33 и 34 од оваа одлука, инвестициската стратегија на платниот систем од точка 73 од оваа одлука и рамката за отпорност од дигиталниот простор од точка 79 од оваа одлука.

17. Одборот треба да осигури дека клучните одлуки коишто влијаат на техничката и функционалната структура на платниот систем, правилата и целокупната стратегија, особено во врска со изборот на аранжманите за клиринг и порамнување, оперативната структура, опсегот на производите кои се предмет на клиринг или порамнување и употребата на технологија и процедури, соодветно ги одразуваат легитимните интереси на неговите релевантни засегнати страни.

Операторот на платниот систем треба да ги консултира неговите релевантни засегнати страни, и каде е возможно и јавноста, пред да ги донесе одлуките наведени во став 1 од оваа точка.

Рамка за сеопфатно управување со ризиците

18. Операторот на платниот систем треба да воспостави и да одржува соодветна рамка за управување со ризиците со која се овозможува утврдување, мерење, следење и управување со опсег на ризици коишто настануваат кај платниот систем или истиот ги сноси.
19. Операторот на платниот систем треба најмалку еднаш годишно да ја ревидира рамката за управување со ризиците, која треба да:
- вклучува политика за толеранција на ризик и соодветни алатки за управување со ризик;
 - определува одговорности и предвидува давање отчет за одлуките за ризик и
 - вклучува опис на процесот на донесување одлуки во итни случаи поврзани со операторот на платниот систем, вклучувајќи ги и случувањата на финансиските пазари коишто може да имаат негативно влијание врз ликвидноста на пазарот и врз стабилноста на националниот финансиски систем.
20. Операторот на платниот систем треба да обезбеди поттик за учесниците и онаму каде што е применливо, за клиентите на учесниците да управуваат и да го ограничат ширењето на ризиците на кои тие го изложуваат платниот систем или на кои се изложени од него.

Во однос на учесниците од став 1 на оваа точка, операторот на платниот систем воспоставува режим на ефективни и пропорционални парични санкции или аранжмани за поделба на загубите или обете.

21. За соодветно управување со ризиците, операторот на платниот систем треба најмалку еднаш годишно да ги ревидира значајните ризици коишто ги презема

од другите субјекти и им ги предизвикува на другите субјекти како резултат на меѓузависност, како што се: инфраструктурите на финансиски пазари, банките за порамнување, давателите на ликвидност и давателите на услуги. Операторот на платниот систем треба да развие соодветни алатки за управување со ризиците коишто се цврсти и пропорционални на утврденото ниво на ризик.

22. Операторот на платниот систем треба да ги утврди критичните операции и услуги на платниот систем. Операторот на платниот систем треба да ги утврди сценаријата коишто потенцијално можат да го спречат да ги дава своите критични операции и услуги, како и да прави процена на ефективността на целиот опсег на можности за закрепнување или регуларен престанок со работа.

Операторот на платниот систем, најмалку еднаш годишно, ги ревидира своите критични операции и услуги.

Врз основа на процената од став 1 на оваа точка, операторот на платниот систем изготвува план за закрепнување и за регуларен престанок со работа.

Планот за закрепнување и регуларен престанок со работа вклучува:

- сеопфатно резиме на клучните стратегии за закрепнување и престанок со работа;
- критични операции и услуги на операторот на платниот систем и
- опис на мерките потребни за спроведување на клучните стратегии.

Операторот на платниот систем, онаму каде што е применливо, треба да ги достави до Народната банка, информациите потребни за планирање на закрепнувањето и регуларен престанок со работа.

Управување со кредитниот ризик

23. Операторот на платниот систем треба да воспостави цврста рамка за мерење, следење и управување со својата кредитна изложеност кон учесниците и кредитна изложеност помеѓу учесниците којашто произлегува од процесите на платниот систем за плаќање, клиринг и порамнување.
24. Операторот на платниот систем треба да ги утврди сите извори на кредитен ризик. Мерењето и следењето на кредитната изложеност треба да се прави во текот на денот, со користење навремени информации и соодветни алатки за управување со ризикот.
25. Операторот на платниот систем којшто управува со систем со одложено нето-порамнување треба да осигури дека:
- финансиските обврски настануваат најдоцна до моментот кога налогот за пренос е вклучен во пресметката на нето-позициите за порамнување достапни за секој учесник и
 - се чуваат доволно средства за да се покрие кредитната изложеност согласно со точките 26 и 27 од оваа одлука, најдоцна до моментот утврден во став 1 алинеја 1 од оваа точка.
26. Операторот на платниот систем, вклучувајќи го оној што управува со систем со одложено нето-порамнување со воспоставен гарантен механизам за порамнување, којшто во текот на работењето на платниот систем има кредитна

изложеност кон неговите учесници, треба да ги покрие своите изложености за секој учесник, користејќи обезбедување, гарантни фондови, капитал (по одбивање на износот наменет за покривање на општиот деловен ризик) или други еквивалентни финансиски средства.

27. Операторот на платниот систем, вклучувајќи го и оној што управува со систем со одложено нето-порамнување којшто нема воспоставено гарантен механизам за порамнување, но во кој учесници се соочуваат со кредитни изложености коишто произлегуваат од процесите на плаќање, клиринг и порамнување на платниот систем, треба да има правила или договорен аранжман со учесниците. Правилата или договорните аранжмани треба да осигурат дека учесниците одржуваат доволно средства како што е утврдено во точка 26 од оваа одлука, за да се покријат кредитните изложености коишто произлегуваат од процесите на плаќање, клиринг и порамнување на платниот систем, кон двајца учесници и лицата поврзани со нив со најголема вкупна кредитна изложеност во платниот систем.
28. Операторот на платниот систем треба да воспостави правила и процедури:
- коишто се справуваат со кредитните загуби коишто може да се случат како резултат на неможност за намирање на обврските на еден или повеќе учесници во платниот систем;
 - во коишто е вклучено распоредување на потенцијалните непокриени загуби, вклучувајќи и отплата на какви било средства коишто платниот систем може да ги позајми од давателите на ликвидност и
 - во коишто е вклучено надополнување финансиски средства коишто се искористени од страна на платниот систем за време на стресен настан, на нивото утврдено во точките 26 и 27 од оваа одлука.

Обезбедување

29. Операторот на платниот систем којшто бара обезбедување за да управува со својата кредитна изложеност или со кредитната изложеност на своите учесници треба да прифати обезбедување со низок кредитен, ликвидносен и пазарен ризик.

Операторот на платниот систем од став 1 на оваа точка ги прифаќа како обезбедување следниве средства:

- парични средства и
- средства со низок кредитен, ликвидносен и пазарен ризик.

Во врска со средствата од став 2 алинеја 2 на оваа точка, операторот на платниот систем, врз основа на соодветна внатрешна проценка, треба да ѝ презентира на Народната банка дека ги исполнуваат следниве услови:

- се издадени од страна на издавач со низок кредитен ризик;
- се слободно преносливи без какви било правни ограничувања или побарувања од трети страни;
- се изразени во валута со чиј ризик управува операторот на платниот систем;
- имаат веродостојни податоци за цените, објавени на редовна основа;
- не подлежат на значителни повратни ризици и
- не се издадени од учесник што го дава обезбедувањето или од субјект кој е дел од истата група како и учесникот, освен во случај на покриени обврзници и само кога средствата во фондот за покривање се правилно поделени со

цврста правна рамка и ги исполнуваат барањата од алинеите 1, 2, 3, 4 и 5 од овој став.

За спроведување внатрешна процена на исполнувањето на барањата наведени во став 3 од оваа точка, операторот на платниот систем треба да дефинира, да документира и да применува објективна методологија.

30. Операторот на платниот систем треба да воспостави и да применува политики и процедури со цел да го надгледува кредитниот квалитет, пазарната ликвидност и променливоста на цената на секое средство прифатено како обезбедување. Операторот на платниот систем, редовно, а најмалку еднаш годишно, ја следи адекватноста на своите политики и процедури за вреднување.

Ревидирање на политиките и процедурите за вреднување наведени во став 1 на оваа точка се прави секогаш кога ќе се случи материјална промена што влијае врз изложеноста на операторот на платниот систем на ризик.

Операторот на платниот систем го вреднува обезбедувањето по пазарна цена, на дневна основа.

31. Операторот на платниот систем треба да воспостави стабилни и конзервативни коефициенти на покрите и треба да ги тестира најмалку еднаш годишно и да ги земе предвид стресните пазарни услови. Процедурите за коефициенти на покрите се проверуваат, најмалку еднаш годишно, од страна на други вработени кои не ги воспоставиле и не ги применуваат процедурите за коефициентите на покрите.
32. Операторот на платниот систем треба да преземе мерки да избегне концентрирано држење одредени средства со кое значително се нарушува способноста за брза ликвидација на таквите средства, без значителни негативни ценовни ефекти.
33. Операторот на платниот систем којшто прифаќа прекугранично обезбедување треба да ги идентификува и да ги ублажи ризиците поврзани со неговата употреба и да осигури дека прекуграничното обезбедување може да се користи навремено.
34. Операторот на платниот систем треба да користи ефективен и оперативно флексибилен систем за управување со обезбедувањето.

Управување со ликвидносниот ризик

35. Операторот на платниот систем треба да има сеопфатна рамка за управување со ликвидносните ризици коишто потекнуваат од учесниците, банките за порамнување, ностро-агентите, банките чувари на имот, давателите на ликвидност и други субјекти.

Рамката за управување со ликвидносниот ризик од став 1 на оваа точка треба да им обезбеди на учесниците соодветни алатки за ефективно управување со нивната ликвидност и да обезбеди следење и олеснување на непречениот тек на ликвидност во системот.

36. Операторот на платниот систем треба да има оперативни и аналитички алатки за да ги идентификува, да ги мери и да ги следи тековите на порамнување и паричните текови, вклучувајќи го и користењето на интрадневната ликвидност, на редовна и навремена основа.
37. Операторот на платниот систем којшто врши клиринг на налозите за пренос и управува со систем со одложено нето-порамнување, треба да осигури дека:
- финансиските обврски настануваат најдоцна до моментот кога налогот за пренос е вклучен во пресметката на нето-позициите за порамнување достапни за секој учесник и
 - одржува доволно ликвидни ресурси во согласност со точките 38, 39 и 40 од оваа одлука, најдоцна до моментот споменат во алинеја 1 од оваа точка.
38. Операторот на платниот систем треба да одржува или да осигури дека учесниците одржуваат доволно ликвидни средства во сите релевантни валути коишто ги користи за да се заврши порамнувањето на финансиските обврски во истиот ден и онаму каде што е соодветно, интрадневно и повеќедневно порамнување со висок степен на доверба во широк спектар на потенцијални стрес-сценарија.
- Потенцијалните стрес-сценарија, од став 1 на оваа точка, вклучуваат:
- неможност за намирување на обврските на учесникот и неговите поврзани лица којашто би создала најголема вкупна финансиска обврска за платниот систем во екстремни, но веројатни пазарни услови и
 - други сценарија во согласност со точка 43 од оваа одлука.
39. Операторот на платниот систем којшто порамнува еднострани или двострани плаќања треба да одржува или да осигури дека учесниците одржуваат доволно ликвидни средства согласно со точка 38 од оваа одлука, заради навремено порамнување на финансиските обврски во случај на неисполнување на договорните обврски од страна на учесник преку воспоставување гарантен механизам согласно со точките 46, 47 и 48 од оваа одлука.
40. Операторот на платниот систем не треба да смета на достапноста на кредит во крајна инстанца од централната банка како дел од својот план за ликвидност.
41. Операторот на платниот систем врши длабинска анализа за да потврди дека секој давател на ликвидни ресурси на платниот систем, како што е наведено во точка 38 од оваа одлука дека:
- има доволни и ажурирани информации за да ги разбере и да управува со ликвидносните ризици поврзани со обезбедување парични средства и/или хартии од вредност и
 - има капацитет да обезбеди парични средства и/или хартии од вредност по потреба.

Операторот на платниот систем ќе ја преиспита својата усогласеност со обврската за длабинска анализа најмалку еднаш годишно.

Како даватели на ликвидност ќе бидат прифатени само субјектите со пристап до средства од централната банка.

Операторот на платниот систем редовно ќе ги тестира процедурите на платниот систем за пристап до неговите ликвидни ресурси.

42. Операторот на платниот систем со пристап кај централна банка до сметки, платежни услуги или услуги со хартии од вредност треба да ги користи овие услуги, онаму каде што практично е возможно.
43. Операторот на платниот систем преку ригорозно стрес-тестирање треба да го утврди износот и редовно да ја тестира доволноста на неговите ликвидни средства потребни за исполнување на барањата наведени во точките 38 и 39 од оваа одлука.

Операторот на платниот систем треба редовно да тестира дали овој износ е доволен земајќи предвид широк спектар соодветни сценарија. Сценаријата треба да опфатат случај кога еден или повеќе учесници не можат да ги исполнат своите обврски во текот на ист ден и на два или повеќе последователни денови.

Во сценаријата, исто така, треба да се земат предвид поставеноста и функционирањето на платниот систем, вклучувајќи ги сите субјекти коишто може да предизвикаат материјални ликвидносни ризици за платниот систем, вклучувајќи банки за порамнување, ностро-агенти, банки-чувари на имот, даватели на ликвидност и други поврзани субјекти од инфраструктура на финансиски пазари. Онаму каде што е соодветно, сценаријата треба да опфатат повеќедневен период.

44. Операторот на платниот систем треба да ги документира своите причини за држење и да има соодветни аранжмани за раководење во врска со парични средства и други средства коишто ги одржува самиот или ги одржуваат неговите учесници.

Операторот на платниот систем треба да има јасни процедури за известување на одборот за резултатите од стрес-тестовите и треба да ги користи овие резултати со цел да ја оцени адекватноста и да ја приспособи рамката за управување со ликвидносниот ризик.

45. Операторот на платниот систем треба да воспостави јасни правила и процедури коишто му овозможуваат да заврши со работа истиот ден и онаму каде што е соодветно, навремено интрадневно и повеќедневно порамнување на финансиските обврски, во случај на неможност за исполнување на обврските од страна на еден или повеќе учесници.

Правилата и процедурите од став 1 на оваа точка треба да:

- ги разрешат непредвидените и потенцијално непокриени ликвидносни недостатоци;
- се стремат да се избегне одмотување, отповикување или одложување на порамнувањето на финансиските обврски во истиот ден и
- укажат како да се надополнат паричните средства и хартиите од вредност искористени од платниот систем за време на стресен настан, во износ определен согласно со точките 38 и 39 од оваа одлука.

Гарантен механизам

46. Гарантниот механизам од точка 39 од оваа одлука, се состои од:
- парични средства коишто се чуваат на сметка кај Народната банка во случај кога платниот систем е класифициран како СЗПС или ЗПС или
 - парични средства коишто се чуваат на сметка кај Народната банка, краткорочни хартии од вредност издадени од државата и/или Народната банка и/или договорен аранжман за поделба на загубите помеѓу учесниците во платниот систем во случај кога платниот систем е класифициран како ДПС.
47. Гарантниот механизам се активира доколку некој од учесниците во платниот систем не е во можност да ги исполни финансиските обврски за порамнување на налозите за пренос.
48. Операторот на платниот систем треба да има јасни правила и процедури со кои ќе се основа, ќе се одржува и ќе се користи гарантниот механизам. Овие правила и процедури треба да бидат одобрени од страна на одборот, а најмалку треба да содржат:
- цели на гарантниот механизам;
 - сопственост на средствата во гарантниот механизам и каде се чуваат;
 - управување со гарантниот механизам;
 - оперативно работење со средствата во гарантниот механизам во случај на СЗПС и ЗПС;
 - правила за минимално издвојување ликвидни средства по учесник на дневна основа во случај на СЗПС и ЗПС;
 - правила за користење и (не)навремено надополнување на делот на учесникот во гарантниот механизам во случај на СЗПС и ЗПС или ДПС;
 - период во минатото којшто динамички ќе се менува и ќе се вклучува во анализата врз основа на која ќе се одредува придонесот на учесникот во гарантниот механизам во случај на СЗПС и ЗПС или ДПС;
 - управување со средствата од гарантниот механизам при статусни промени во случај на СЗПС и ЗПС или ДПС;
 - усогласен термински план на операторот на платниот систем со операциите околу гарантниот механизам;
 - одговорност и обврски на операторот на платниот систем и неговите учесници во врска со гарантниот механизам;
 - усогласеност на правилата на платниот систем и правилата на гарантниот механизам на операторот;
 - оперативни планови за тестирање во случаи кога се активира гарантниот механизам и
 - известување до Народната банка при секоја промена во гарантниот механизам и на последниот ден во месецот, согласно со подзаконскиот акт со кој се определува видот на извештаите за работењето на платните системи и начинот и роковите за нивно доставување.

Конечност на порамнувањето

49. Операторот на платниот систем треба да воспостави правила и процедури за да овозможи конечното порамнување да се заврши не подоцна од крајот на датумот на валутата, по можност во текот на денот или во реално време, за да се намали ризикот на порамнување.

50. Операторот на платниот систем треба јасно да го дефинира моментот во кој порамнувањето е конечно.
51. Операторот на платниот систем треба јасно да го дефинира моментот по кој непорамнетите налози за пренос не може да се отповикаат од страна на учесникот.

Порамнувања со парични средства

52. Операторот на платниот систем кој порамнува еднострани плаќања во денари треба да го спроведе конечното порамнување со парични средства кај централна банка. Операторот на платен систем кој порамнува плаќања за друг платен систем треба да овозможи порамнување на плаќањата на другиот платен систем дури и во вонредни ситуации.

Операторот на платниот систем кој порамнува двострани плаќања или еднострани плаќања во валута различна од денари треба да го спроведе конечното порамнување со парични средства кај централна банка онаму каде што е практично и можно.

53. Кога не се користат парични средства кај централна банка, операторот на платниот систем треба да го спроведе паричното порамнување користејќи средства за порамнување, без или со мал кредитен и ликвидносен ризик.
54. Кога порамнувањето се извршува со парични средства кај деловни банки, операторот на платниот систем треба да ги следи, да управува и да ги ограничи своите кредитни и ликвидносни ризици кои произлегуваат од деловните банки за порамнување на платниот систем.

Операторот на платниот систем треба да воспостави и да ја следи усогласеноста на неговите банки за порамнување со строги критериуми, коишто меѓу другото водат сметка за нивните:

- регулирање и супервизија;
- кредитоспособност;
- капитализација;
- пристап до ликвидност и
- оперативна сигурност.

Операторот на платниот систем треба да ја следи и да управува со концентрацијата на кредитна и ликвидносна изложеност кон неговите деловни банки за порамнување.

55. Ако операторот на платниот систем спроведува парично порамнување во своите книги, тој треба да ги минимизира и строго да ги контролира своите кредитни и ликвидносни ризици.
56. Ако операторот на платниот систем порамнува со парични средства кај деловни банки, договорите на операторот на платниот систем со деловните банки за порамнување треба да содржат јасни одредби за тоа:
- кога се очекува да се извршат налозите за пренос во книгите на поединечните банки за порамнување;
 - дека налозите за пренос треба да бидат конечни кога ќе се извршат и

- дека примените средства треба да бидат пренесени во најкус можен рок, а најдоцна до крајот на денот.

Плаќање наспроти плаќање

57. Операторот на платниот систем којшто користи механизам плаќање наспроти плаќање треба да осигури дека конечното порамнување на една обврска се случува ако и само ако конечното порамнување на поврзаната обврска исто така се случи, независно од тоа дали платниот систем порамнува на бруто или на нето-основа и кога се случува конечноста.

Правила и процедури во случај на неисполнување на договорните обврски од страна на учесникот

58. Операторот на платниот систем треба да воспостави правила и процедури коишто ги дефинираат најмалку случаите на неисполнување на финансиските обврски од страна на учесникот како резултат на оперативни причини, кршење на договорот или отворање стечајна постапка против учесникот.

59. Операторот на платниот систем е должен да дефинира и да прави разлика помеѓу автоматско и дискреционо неисполнување на договорните обврски.

Во случај на дискреционо неисполнување на договорните обврски, операторот на платниот систем треба да го определи субјектот којшто може да ја користи таа дискреција.

Операторот на платниот систем, најмалку еднаш годишно, ја ревидира дефиницијата од став 1 на оваа точка.

60. Операторот на платниот систем воспоставува правила и процедури за неисполнување на договорните обврски коишто ќе му овозможат да продолжи со исполнување на своите обврски во случај на неисполнување на договорните обврски од страна на учесник, а коишто го решаваат надоместувањето на средствата доколку настане ваков случај.

Правилата и процедурите ги дефинираат најмалку следниве аспекти:

- дејствијата што операторот на платниот систем може да ги преземе кога ќе се случи неисполнување на договорните обврски;
- степенот до кој дејствијата се автоматски или дискрециони и начинот на кој се остварува таа дискреција;
- можна промена на нормалната практика на порамнување на операторот на платниот систем со цел да се обезбеди навремено порамнување;
- управувањето со плаќања во различна фаза на обработка;
- веројатниот редослед на дејствијата;
- улогите, обврските и одговорностите на различните страни, вклучително и учесниците кои можат да ги исполнат договорните обврски и
- постоење на други механизми коишто можат да се активираат за да се контролира влијанието од неисполнувањето на договорните обврски.

61. За спроведување на правилата и процедурите во случај на неисполнување на договорните обврски од страна на учесникот, операторот на платниот систем треба да осигури дека:

- има оперативен капацитет, вклучително и доволно добро обучен персонал, за да ги спроведе навремено процедурите наведени во точка 60 на оваа одлука и
 - правилата и процедурите на операторот на платниот систем ги содржат потребните документи, информации и комуникација, како и координација кога повеќе од еден оператор или надлежен орган е вклучен.
62. Операторот на платниот систем треба јавно да ги обелодени клучните аспекти на своите правила и процедури од точка 60 на оваа одлука, вклучувајќи го најмалку следново:
- околностите во кои треба да се преземат дејствијата;
 - кој треба да ги преземе дејствијата;
 - обемот на дејствијата што треба да се преземат и
 - механизмите за исполнување на обврските на операторот на платниот систем кон учесниците коишто не можат да ги исполнат договорните обврски.
63. Операторот на платниот систем треба да ги вклучи своите учесници и други заинтересирани страни во тестирањето и проверката на правилата и процедурите од точка 60 на оваа одлука. Таквото тестирање и проверка треба да се спроведуваат најмалку еднаш годишно или по секоја значајна промена во платниот систем којашто влијае врз правилата и процедурите.

Општ деловен ризик

64. Операторот на платниот систем треба да воспостави цврсти системи за управување и контрола заради утврдување, следење и управување со општите деловни ризици, вклучувајќи загуби од несоодветно спроведување на деловната стратегија, негативни парични текови или неочекувани и претерано големи оперативни трошоци.
65. Операторот на платниот систем треба да одржува план за остварливо закрепнување или за регуларен престанок со работа согласно со точка 22 на оваа одлука.
66. Врз основа на профилот на деловниот ризик на кој е изложен и од должината на времето потребно за да се постигне закрепнување или регуларен престанок со работа на своите критични операции и услуги, операторот на платниот систем треба да го утврди износот на средствата коишто се потребни за да го спроведе планот од точка 65 на оваа одлука.
- Износот на средствата од став 1 на оваа точка не треба да е помал од шестмесечните тековни оперативни трошоци.
67. За да ја покрие вредноста на средствата од точка 66 на оваа одлука, операторот на платниот систем треба да чува ликвидни нето-средства финансирани со капиталот (како што се обичните акции, обелоденетите резерви, или друга нераспределена добивка), коишто во случај да е изложен на општи деловни загуби, ќе му овозможат да продолжи со работа и давање услуги како во нормални услови. Овие средства се како надополнување на средствата чувани за покривање на ризикот од неисполнување на договорните обврски од страна на учесник или за покривање на другите ризици согласно со точките 23, 24, 25, 26, 27, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 и 48 од оваа одлука.

Капиталот којшто се држи согласно со Законот за платежни услуги и платни системи може да се вклучи во овој план за да се избегне дуплирање на капиталните барања.

68. Средствата од точка 67 на оваа одлука коишто се чуваат за покривање на општиот деловен ризик треба да се со висок квалитет, доволно ликвидни и да бидат навремено достапни и издвоени од средствата на операторот на платниот систем коишто се користат за дневно работење.

Операторот на платниот систем треба да може да ги изврши средствата коишто ги чува за покривање на општиот деловен ризик со мало, доколку има, негативно влијание врз цената, за да продолжи со работа и давање услуги како во нормални услови во случај да е изложен на општи деловни загуби.

69. Операторот на платниот систем треба да одржува остварлив план за зголемување на капиталот во случаи кога неговиот капитал се намалува до или под потребниот износ утврден согласно со точка 66 од оваа одлука.

Ризик на чувар на имот и инвестициски ризици

70. Операторот на платниот систем треба да ги чува сопствените и средствата на своите учесници кај надгледувани и регулирани субјекти, односно чувари на имот, коишто имаат сметководствени практики, процедури за чување и внатрешни контроли коишто целосно ги штитат овие средства од ризик од загуба во случај на несолвентност, небрежност, измама, несоодветна администрација или несоодветно водење евиденција кај чувар на имот или потчувар на имот.
71. Операторот на платниот систем треба да има навремен пристап до своите средства и средствата обезбедени од страна на учесниците, секогаш кога е потребно.
72. Операторот на платниот систем треба да ја процени и да ја разбере својата изложеност кон своите банки чувари на имот, имајќи го предвид целиот опсег на меѓусебните односи.
73. Операторот на платниот систем треба да воспостави своја инвестициска стратегија којашто треба да биде во согласност со севкупна стратегија за управување со ризиците.

Инвестициската стратегија од став 1 на оваа точка треба да им биде целосно обелоденета на неговите учесници и да се ревидира најмалку еднаш годишно.

74. Инвестициите на операторот на платниот систем коишто произлегуваат од неговата инвестициска стратегија треба да бидат осигурени од или да бидат побарувања од висококвалитетни должници.

Операторот на платниот систем треба да дефинира критериуми за висококвалитетни должници.

Инвестициите од ставот 1 на оваа точка треба да бидат во инструменти со минимални кредитни, пазарни и ликвидносни ризици.

Оперативен ризик

75. Операторот на платниот систем треба да воспостави цврста рамка за управување со оперативниот ризик со соодветни системи, политики, процедури и контроли за да се идентификуваат, да се следат оперативните ризици и да се управува со нив.

Системите, оперативните политики, процедурите и контролите, од став 1 на оваа точка, треба да се ревидираат, да бидат предмет на ревизија и да се тестираат периодично и по значителни промени.

76. Операторот на платниот систем треба да воспостави јасно дефинирани цели за нивото на услуги и за оперативната доверливост и треба да има донесено политики за да се постигнат тие цели. Дефинираните цели и политики треба да ги ревидира најмалку еднаш годишно.

77. Операторот на платниот систем треба да обезбеди дека платниот систем, во секое време, има приспособлив капацитет соодветен за справување со зголемен обем на плаќања којшто се јавува во стресни ситуации и дека може да ги постигне утврдените цели за нивото на услуги.

78. Операторот на платниот систем треба да има воспоставено сеопфатни политики за физичка и информациска безбедност коишто соодветно ги идентификуваат, ги оценуваат и управуваат со сите потенцијални слабости и закани. Операторот на платниот систем ги ревидира овие политики најмалку еднаш годишно.

79. Операторот на платниот систем треба да воспостави ефикасна рамка за отпорност од напади од дигиталниот простор со соодветни мерки за раководење за да управува со ризикот од напади од дигиталниот простор. Операторот на платниот систем треба да ги идентификува неговите критични операции и средствата за поддршка и да има воспоставено соодветни мерки за нивна заштита, откривање, одговор и закрепнување од напади од дигиталниот простор. Овие мерки треба редовно да се тестираат. Операторот на платниот систем треба да осигури дека има соодветно ниво на подготвеност од нападите од дигиталниот простор, во која било ситуација. Операторот на платниот систем треба да се погрижи да постои процес на постојано унапредување на рамката за отпорност од напади од дигиталниот простор и нејзино навремено приспособување кон динамичната природа на овој тип ризици.

80. Операторот на платниот систем треба да воспостави план за непрекинато на работењето со којшто може да се справи со настаните коишто претставуваат значителен ризик од нарушување на работењето. Операторот на платниот систем треба да го тестира планот и да го ревидира најмалку еднаш годишно.

Планот од став 1 на оваа точка треба да опфати користење оддалечена локација и треба да обезбеди можност за враќање на работата на критичните системи за информатичка технологија за најмногу два часа по нарушувањето. Планот треба да му овозможи на платниот систем да го заврши порамнувањето до крајот на денот кога нарушувањето се случило.

81. Операторот на платниот систем треба да ги утврди критичните учесници врз основа на обем и вредност на плаќањата и нивното потенцијално влијание врз

другите учесници и платниот систем како целина, во случај на значаен оперативен проблем на кој се изложени тие учесници.

82. Операторот на платниот систем треба да ги идентификува, да ги следи и да управува со ризиците коишто критичните учесници, инфраструктурите на финансиски пазари и добавувачите на услуги можат да ѝ ги пренесат на работата на платниот систем.
83. Операторот на платниот систем треба да ги утврдува критичните учесници врз основа на нивната активност од претходната година, еднаш годишно, најдоцна до 31 јануари и да ги извести за тоа.

Пристап и учество

84. Операторот на платниот систем треба да воспостави и јавно да ги обелодени недискриминаторните барања за пристап и учество до услугите на платниот систем за директни и онаму каде што е релевантно, за индиректни учесници и за инфраструктури на финансиските пазари. Операторот на платниот систем треба да ги ревидира овие барања најмалку еднаш годишно.
85. Барањата за пристап и учество, од точка 84 на оваа одлука, треба да се оправдаат од аспект на безбедноста и ефикасноста на платниот систем и на пазарите на кои им служи и да се утврдени сразмерно со специфичните ризици на платниот систем.

Во согласност со принципот на пропорционалност, операторот на платниот систем треба да постави барања коишто имаат најмалку ограничувачко влијание врз пристапот.

Доколку операторот на платниот систем му одбие пристап на субјект којшто бара пристап, треба да даде писмено образложение за тоа, засновано на сеопфатна анализа на ризик.

86. Операторот на платниот систем треба да ја следи усогласеноста на неговите учесници со барањата за пристап и учество на редовна основа.

Операторот на платниот систем треба да воспостави недискриминирачки процедури за олеснување на привремено или трајно одземање правото за учество на учесник којшто ги прекршил или повеќе не ги исполнува барањата за пристап и учество. Клучните делови од овие процедури треба јавно да се објават.

Операторот на платниот систем треба да ги ревидира процедурите од став 2 на оваа точка најмалку еднаш годишно.

Аранжмани за повеќеслојно учество

87. За целите на рамката за управување со ризици, операторот на платниот систем треба да осигури дека правилата, процедурите и договорните аранжмани на платниот систем му овозможуваат да собере основни информации за индиректните учесници со намера да идентификува, да следи и да управува со каков било материјален ризик на кој е изложен платниот систем, а којшто произлегува од учеството.

Информациите од став 1 на оваа точка треба да содржат:

- процент на активност што директните учесници ја спроведуваат во свое име и во име на индиректните учесници во вкупната активност на платниот систем;
- бројот на индиректни учесници коишто порамнуваат преку индивидуални директни учесници;
- обемот и вредноста на плаќањата во платниот систем од секој индиректен учесник и
- обемот или вредноста на плаќањата од став 2 алинеја 3 од оваа точка во однос на оние на директниот учесник преку кој индиректниот учесник пристапува до платниот систем.

88. Операторот на платниот систем треба да ги идентификува материјалните зависимости меѓу директните и индиректните учесници коишто може да влијаат врз платниот систем, земајќи ги предвид информациите од точка 87 на оваа одлука.

89. Операторот на платниот систем треба да ги идентификува индиректните учесници коишто предизвикуваат материјален ризик за платниот систем и директните учесници преку кои тие пристапуваат до платниот систем, со намера да управува со овие ризици.

90. Операторот на платниот систем треба најмалку еднаш годишно да ги ревидира ризиците коишто произлегуваат од аранжманите за повеќеслојно учество и треба да преземе активности за ублажување кога има соодветна потреба за да осигури дека со ризиците се управува правилно.

Ефикасност и ефективност

91. Операторот на платниот систем треба да воспостави постапка преку која ќе ги идентификува и ќе ги задоволи потребите на пазарите на кои работи платниот систем, а особено во врска со:

- изборот на аранжманите за клиринг и порамнување;
- оперативната структура;
- опсегот на продукти за клиринг или порамнување и
- користењето технологија и процедури.

92. Операторот на платниот систем треба да има јасно дефинирани цели коишто се мерливи и остварливи, и тоа во областите со минимално услужно ниво, очекувањата од управувањето со ризиците и приоритетите во работата.

93. Операторот на платниот систем треба да има воспоставено механизми за редовно ревидирање, најмалку еднаш годишно, на барањата од точките 91 и 92 на оваа одлука.

Комуникациски процедури и стандарди

94. Операторот на платниот систем треба да користи или да ги приспособи комуникациските процедури и стандарди усвоени од меѓународните или

европските тела за стандардизација со цел да се олесни ефикасноста на плаќање, клиринг, порамнување и евидентирање.

Обелоденување на правилата, клучните процедури и пазарните податоци

95. Операторот на платниот систем треба да усвои јасни и сеопфатни правила и процедури коишто целосно се обелоденети за учесниците. Релевантните правила и клучни процедури исто така треба да бидат јавно обелоденети.
96. Операторот на платниот систем треба да обелодени јасни описи на поставеноста и операциите на системот, како и за правата и обврските на операторот на платниот систем и на учесниците, така што учесниците можат да ги проценат ризиците на кои ќе се изложат со учеството во платниот систем.
97. Операторот на платниот систем треба да ја обезбеди неопходната и соодветната документација и обука за да се олесни разбирањето на правилата и процедурите на платниот систем од страна на учесниците и ризиците со кои се соочуваат од учеството во платниот систем.
98. Операторот на платниот систем треба јавно да ги обелодени надоместоците на платниот систем на ниво на индивидуални услуги коишто ги нуди, како и неговите политики за сите достапни попусти. Операторот на платниот систем треба да достави јасен опис на услугите коишто ги наплаќа заради споредбени цели.
99. Операторот на платниот систем треба да ги комплетира и да ги обелоденува одговорите на Рамката за обелоденување за инфраструктурата на финансиските пазари на Комитетот за системите за плаќање и порамнување при Банката за меѓународно порамнување и Одборот на Меѓународната организација на комисиите за хартии од вредност. Операторот на платниот систем треба да ги ажурира своите одговори по настаната значајна промена во платниот систем или неговото окружување, најмалку на секои две години.

Операторот на платниот систем треба да обелоденува најмалку основни податоци за бројот и вредноста на платежните трансакции.

IV. ПРИМЕНА НА СТАНДАРДИТЕ ЗА РАБОТЕЊЕТО НА ПЛАТНИТЕ СИСТЕМИ И БАРАЊАТА ЗА ГАРАНТЕН МЕХАНИЗАМ

100. За платните системи коишто се категоризирани како СЗПС се применуваат сите точки од главата III од оваа одлука.
101. За платните системи категоризирани како ЗПС се применуваат точките 6, 7, 8, 9, 10, 12, 17, 18, 19, 23, 24, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 75, 76 и 78, точката 80 став 1, точките 84, 85, 86, 91, 94, 95, 96 и 98 од оваа одлука.
102. За платните системи категоризирани како ДПС се применуваат точките 6, 7, 8, 9, 10, 12, 18, 19, 23, 24, 35, 49, 51, 58, 59, 60, 61, 75, 76 и 78, точка 80 став 1, точките 84, 86, 91, 95, 96 и 98 од оваа одлука.

103. При исполнувањето на барањата од точките од главата III од оваа одлука коишто се применуваат на платните системи со кои управува Народната банка, Народната банка не се ограничува во дефинирањето и спроведувањето на своите политики согласно со законските и подзаконските прописи во однос на:

- обезбедувањето кредит или утврдувањето услови и лимити при обезбедувањето кредит (барања за кредитен ризик);
- прифаќањето на тоа што е соодветно како обезбедување при своите кредитни операции (барања за обезбедување);
- одржувањето на финансиската стабилност, вклучувајќи го и справувањето со неисполнувањето на договорните обврски од страна на банките (правила и процедури во случај на неисполнување на договорните обврски од страна на учесникот);
- својата инвестициска стратегија, вклучувајќи ја и стратегијата за управување со девизните резерви, или обелоденувањето на стратегијата (барања за ризик на чувар на имот и инвестициски ризици);
- нејзиното право да одредува на кого и под кои услови може да отвори сметка (барања за пристап и учество) или
- нејзиниот избор при спроведувањето на монетарната политика.

Барањата од точката 13 став 1 алинеи 3 и 4, точката 14, точката 15 став 1, точките 29, 66, 67, точката 68 став 1, точките 69, 72, 73 и точката 74 став 2 од оваа одлука, како и барањата во однос на регуларен престанок со работа од точката 22 ставови 1 и 3 и точката 65 од оваа одлука, не се применуваат на Народната банка во улога на оператор на платен систем.

V. СТАНДАРДИ ЗА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ПЛАТНИТЕ СИСТЕМИ

104. Учесниците во платните системи треба постојано да ги почитуваат правилата за работа на платните системи и да ги исполнуваат техничките барања за работење на платните системи.

105. Критичните учесници треба да ги преземат потребните мерки и да спроведат тестови, најмалку еднаш годишно, со цел да осигурат дека имаат оперативен капацитет, дури и во екстремни, но можни сценарија, со цел да продолжат со извршување на плаќањата во рок од најмногу четири часа по настанатиот прекин.

Критичните учесници треба да имаат постојано оперативна секундарна локација, како дополнување на примарната локација, достапна за комуникација со цел да продолжат со работењето, во согласност со барањата наведени во став 1 на оваа точка.

106. Учесниците коишто не се утврдени како критични треба да ги преземат неопходните мерки и да спроведат тестови, најмалку еднаш годишно, со цел да осигурат дека имаат оперативен капацитет, дури и во екстремни, но можни сценарија, со цел да продолжат со извршување на плаќањата најдоцна во текот на следниот работен ден по настанатиот прекин.

VII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

107. По исклучок на одредбите од точка 83 од оваа одлука, операторот на платниот систем треба да ги утврди критичните учесници за 2023 година врз основа на

нивната активност од 2022 година најдоцна до 31 март 2023 година и да ги известат за тоа.

108. Операторот на платниот систем треба да користи или да ги приспособи комуникациските процедури и стандарди усвоени од меѓународните или европските тела за стандардизација од точка 94 на оваа одлука најдоцна до 31.12.2025 година.

109. На денот на започнувањето со примена на оваа одлука престанува да важи Одлуката за критериуми и стандарди за работењето на платните системи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 17/16).

110. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“, а ќе се применува од 1 јануари 2023 година.

О бр. 02-15/XX-9/2022
25 ноември 2022 година
Скопје

Гувернер
и претседавач
на Советот на Народната банка
на Република Северна Македонија
д-р Анита Ангеловска-Бежоска